

BEŞAR ESAD DÖNEMİ SURİYE DIŞ POLİTİKASI'NDA SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM

Muhammed Hüseyin MERCAN*

Özet

Bu makalede Hafız Esad'ın 30 yıllık devlet başkanlığının ardından siyasi yapıyı devralan Beşar Esad'ın politikaları önceki dönemle karşılaştırılmalı olarak ele alınmakta ve Beşar Esad döneminde Suriye'nin dış politikasında yaşanan süreklilik ve değişimlere dikkat çekilmektedir. Çalışmada Beşar Esad'ın dış politikada izlediği yol çeşitli başlıklarla ele alınmıştır. Suriye dış politikasının genel çerçevesi sunularak bu bağlamda Beşar Esad öncesinin dış politikadaki temel sorunları tespit edilmiş ve Beşar Esad'ın hem küresel güçlerle hem bölgedeki etkin olan ve Suriye'nin komşusu olan devletlerle ilişkilerinde ne tür bir siyaset izlediği makalede süreklilik ve değişim bağlamında tartışılmıştır. Suriye'nin kendi içyapısı da dikkate alınarak bakıldığında bu yeni dönemde Beşar Esad'ın kimi konularda babasının mirasını katı bir şekilde devam ettirdiği ve kimi konularda önemli değişimler meydana getirdiği gözlemlenmektedir. İsrail'le olan gergin ilişkiler ya da İran'la olan yakın siyaset benzer şekilde devam ederken Suriye'nin Lübnan konusunda yeni bir dönem başlatmış olması, AB ile ilişkileri artırması ve Türkiye ile çok daha yakın bir temasa geçmesi Beşar Esad dönemi dış politikasındaki süreklilik ve değişimler noktasında önemli ipuçları vermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Beşar Esad, Hafız Esad, Suriye, Suriye Dış Politikası, Süreklilik ve Değişim.*

CONTINUITY AND CHANGE IN THE SYRIAN FOREIGN POLİCY: THE BASHAR ASSAD ERA

Abstract

This article deals with the policy of Bashar al Asad who took over political structure from his father Hafız al Asad reigned thirty years at the country as comparatively with former era pointing out continuity and change in the Syrian foreign policy at Bashar al Asad era. The study takes the way of foreign policy of Bashar al Asad in various chapters. Introducing general outlook of Syrian Foreign Policy, basic problems of former foreign policy of Syria have been ascertained and the question of which policy Bashar al Asad carries out with effective regional powers and neighboring countries has been discussed in framework of continuity and change. In this new period of Bashar al Asad, prominent changes in some matters and strictly following the heritage of his father in some matters are observed when the internal dynamics of Syrian Arab

* Kırklareli üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi.
Akademik ORTA DOĞU, Cilt 4, Sayı 2, 2010

Republic is taken into consideration. While intense relations with Israel and close relations with Iran continue there are some important milestones giving clues of continuity and changes in foreign policy of Bashar al Asad who developed its EU relations and very much closer contact with Turkey

Key Words: *Bashar al Asad, Hafız al Asad, Syria, Syrian Foreign Policy, Continuity and Change.*

Giriş

Takvimler 10 Haziran 2000 tarihini gösterdiğinde haber ajansları dünyaya önemli bir olayı ilan ettiler. 1970 yılında gerçekleştirdiği parti içi darbe sonrası Suriye yönetiminin başına geçen Devlet Başkanı Hafız Esad ölmüştü. Ortadoğu bölgesinin en karizmatik ve etkin liderlerinden biri olan Hafız Esad'ın 30 yıllık liderliğinin ardından hayata gözlerini yumması hem Ortadoğu'da hem de dünya genelinde önemli bir etki uyandırmıştı. Bir taraftan Hafız Esad dönemi Suriye'si ve onun politikaları tartışılırken bir taraftan sonrası endişeyi ve umudu birlikte barındıran tartışmalara neden olmuştu. Suriye için yeni bir dönemin başlayacağı bu süreçte Hafız Esad'ın yerine geçecek olan oğlunun nasıl bir devlet başkanı olacağı dillerde dolaşan en önemli soru olmuştu.

Babasının ölümünün ardından görevi devralan Beşar Esad¹, başkanlığının ilk döneminden itibaren Suriye içinde ve dışında olmak üzere birçok sorunla karşılaşmış ve bunları çözmeye çalışırken de kimi zaman babasının mirasını çok katı bir şekilde devam ettirirken kimi zamanda babasına göre daha farklı bir görünüm çizmiştir. Suriye siyasetinin temel dinamiklerinin sürekliliği ve Hafız Esad'ın yönetici kadrosunun Beşar Esad ile birlikte çalışacak olması Beşar Esad'dan ümitli olan kitleleri aynı zamanda çeşitli endişelerin içine de sevk etmiştir.

Başkanlığın ilk dönemlerinde Beşar Esad siyasi yapı içerisinde kendi otoritesini sağlamlaştırmaya çalışmış ve halka yönelik açılımlar da

¹ Suriye Devlet Başkanı'nın ismi Türkçeye aktarılırken farklı şekillerde telaffuz edilmektedir. Devlet Başkanı'nın ismi aslında Beşsar el- Esed ya da Beşsar Esed diye söylenmelidir. Bununla birlikte İngilizce kaynaklarda bulunan Bashar Asad kullanımının etkisiyle ülkemizde de ismin Arapça halinden değil daha çok İngilizce formundan etkilenilerek Beşar Esad, Başer Esad, Beşsar Esad gibi kullanımlara rastlamak mümkündür. Bu çalışmada, görevdeki Suriye Devlet Başkanı'nın ismi telaffuz edilirken olması gereken asıl halinin yerine Türkçede daha çok kabul gören ve T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın da resmi olarak kullanmış olduğu Beşar Esad telaffuzu tercih edilecektir.

gerçekleştirerek özellikle Suriye’yi dünyaya açarak kendi meşruiyetini halkı gözünde artırmaya çalışmıştır. Otoriter bir lider olmaktan ziyade halkın desteğini arkasına alarak demokrat bir lider görüntüsü çizmeye çalışan Beşar Esad, Suriye’nin siyasi yapısının imkân verdiği ölçüde demokrasi vurgusunu yapmış ve özgürlüklere daha fazla önem vermeye çalışmıştır. Nitekim başkanlığa gelişinin kısa bir süre sonra ardından yapmış olduğu açıklamalar Suriye’nin yeni bir döneme girmiş olduğunun ve bu dönemin eskisinden çok daha farklı olacağını gösteriyordu. “Şam Baharı” olarak adlandırılan ve değişim beklentileri üzerine kurulmuş olan bu yeni dönemde kimi değişimlerin gerçekleştiği gözlemlenirken bazı konularda da Suriye’nin siyasi yapısının ağırlığı ve Beşar Esad’ın bazı noktalardaki isteksizliği nedeniyle eskiye nazaran benzer görüntülerin varlığı da devam etmiştir.

Bu makalede ele alınacak temel mesele Suriye’nin Beşar Esad dönemindeki dış politikası olacaktır. Özellikle Hafız Esad dönemiyle kıyaslanarak Beşar Esad’ın dış politikada yeni adımlar atıp atmadığı tartışılacak ve Suriye’nin dış politikasında ne tür değişimlerin olduğu incelenecektir. Bu makalenin en temel hedefi Beşar Esad döneminde Suriye’nin küresel bölgesel ve küresel güçlerle ilişkilerini, dış politikadaki temel sorunlara yaklaşımını ve iç politikanın dış politika üzerindeki etkisini süreklilik ve değişim bağlamında tartışmaktır.

Beşar Esad Öncesi Suriye Dış Politikasının Temel Parametreleri Baas Döneminin İnşası

1946 tarihinde Fransız mandasından kurtularak bağımsızlığını kazanan Suriye özellikle Hafız Esad dönemiyle birlikte gerek İsrail’e karşı vermiş olduğu mücadeleyle ve pan-arabizmin savunuculuğunu yapmasıyla gerekse de Lübnan üzerindeki tahakkümüyle Ortadoğu Bölgesi’nde en etkili aktörlerden birisi olmuştur.² Suriye bağımsızlığını ilan ederek bölgede 1946 yılından itibaren bir aktör olarak yer almaya başlasa da şüphesiz Suriye’nin günümüze kadarki süreci göz önüne alındığında Ortadoğu’da etkili ve aktif bir rol üstlenmesini sağlayan en önemli kırılma noktası 1966 yılında Salah el- Cedid liderliğinde gerçekleştirilen Baas darbesi olmuştur.³ Rus Ortodoks Mişel Eflak ve Sünni Salah Biter tarafından 1943 yılında kurulan Baas partisinin 1966

² Ayşegül Sever, “Bağımsızlıktan Bugüne Suriye”, *Değişen Toplumlar Değişmeyen Siyaset. Ortadoğu*, der. Fulya Atacan, İstanbul: Bağlam, 2004, s. 193

³ 1966 yılında gerçekleştirilen Baas darbesi öncesi Suriye devlet yapısı ve toplumu hakkında daha geniş bilgi almak için 1948- 1958 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği görevini yürüten Abdullah Fikri Han’ın hatıratı oldukça faydalı bilgiler sunmaktadır. Bkz. Abdullah Fikri Hani, “Suriye beyne’d Dimukratiyye ve’l-Hükmi’l-Ferdi : (aşere senevat fi’l-emaneti’l-amme li-riaseti’l-cumhuriyye 1948-1958)”, Beyrut: Dârü’n-Nefais, 2004.

yılında gerçekleştirdiği darbeyi önemli kılan unsurlardan birisi şüphesiz Suriye'nin yeni bir kimlik kazanması olmuştur. 1946 yılında bağımsızlığını kazanmış olmakla birlikte Suriye henüz tam olarak bir ulus devlet olamamıştı ve bu coğrafyada aşiret, mezhep, bölge aidiyeti gibi unsurlar çok fazla ön plana çıkmaktaydı.⁴ Bu açıdan bakıldığında Baas darbesi Suriye'yi ulus devlet yapan ve Ortadoğu bölgesinde ona kimlik kazandıran bir konuma getirmişti.

Suriye'de Baas partisinin yönetimi ele geçirmesinin ardından Hafız Esad 1970'de parti içi bir darbe yaparak yönetime el koymuş ve böylece ülke tarihine damgasını vuracak olan Esad ailesinin hâkimiyetini başlatmıştır. İsraili akademisyen ve Suriye uzmanı Eyal Zisser, Hafız Esad'ın konumu ve izlediği politika göz önünde bulundurulduğunda onun Suriye'nin kurucusu olduğu ya da en azından bağımsızlıktan bugüne kadarki başkanları içinde en etkin devlet başkanı olarak tanımlanması gerektiğini ifade etmektedir.⁵ Bu nedenle Modern Suriye Tarihi üzerine konuşurken aslında anlatılan bir bakıma Esad ailesinin Suriye'sinin tarihi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hafız Esad'ın yönetime el koyması ile birlikte Suriye'de sadece iç politika açısından değil dış politikada da önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmış ve her açıdan Suriye'de yeni bir dönem başlamıştır.

Dış Politika Yapımını Belirleyen Parametreler ve İdeolojiler

Üçüncü dünya ülkelerinin dış politikaları tanımlanırken bu genelde iki seviye üzerinden yapılmaya çalışılmaktadır. Bunlar bu ülkelerin dış tehdit algılamaları ve kendi rejimlerinin sağlamlaştırılmasıdır.⁶ Bu açıdan bakıldığında üçüncü dünya ülkesi olarak Suriye'nin de dış politikasını şekillendiren en önemli unsurlar rejimin kendi güvenliğini sağlaması ve dış tehditlere karşı verilen mücadeledir. Özellikle Hafız Esad dönemiyle birlikte ülkede rejimin güvenliğini sağlamak için demokrasi ile arasına mesafe konulan ve toplum ve birey güvenliğinin ikinci plana itildiği bir güvenlik anlayışı benimsenmeye başlanmıştır.⁷ Bu anlayış dış politikayı da doğrudan şekillendirerek olayların ve sorunların çok hızlı bir şekilde arttığı Ortadoğu bölgesinde Suriye'ye bir kimlik kazandırmaya çalışmıştır.

Suriye'nin dış politikasındaki temel kırılma noktası Hafız Esad'ın 1970 yılında iktidara gelmesiyle birlikte yaşanmıştır. Bu dönemden itibaren dış

⁴ Nikolaos Van Dam, "The Struggle for Power in Syria", London: I. B. Tauris, 1996, s. 5.

⁵ Eyal Zisser, "Bashar al- Asad and his Regime- Between Continuity and Change", *Orient*, 45:2 (2004), s. 239.

⁶ Mordechai Kedar, "Asad in Search of Legitimacy : Message and Rhetoric in the Syrian Press under Hafız and Bashar", Brighton: Sussex Academic Press, 2005, s. 160.

⁷ Bülent Aras ve Şule Toktaş, "Güvenlik ve Demokrasi Sarmalında Suriye ve Afganistan", Ankara: SETA, 2008, s. 33.

politikanın şekillenmesinde realist eğilimlerin belirleyici rol oynadığı görülmüştür.⁸ Ulusal çıkarın, güvenliğin ve bölgede etkinliğin artırılmasına yönelik bir dış politika anlayışı benimsenmiş ve özellikle Hafız Esad'ın kişiliği sayesinde Suriye çok daha aktif bir konuma gelmiştir. Bu dönemde Suriye dış politikası kısa vadede rejimin varlığını ve devamlılığını sağlamaya, orta vadede Golan Tepeleri'ni geri almaya ve bölgesel konumu genişletmeye ve uzun vadede Suriye liderliğinde bir Arap Birliği'ni sağlamaya yönelik hedefler çerçevesinde şekillenmiştir.⁹ Bu hedeflerin yanında Suriye dış politikasında baskın olan en temel ideoloji ve düşünce Arap milliyetçiliği ile İsrail'e karşı Arapların birlikte hareket etmesine yönelik bir politikayı savunan Esad Doktrini olmuştur.

İsrail karşıtlığı Suriye dış politikasını etkileyen temel parametrelerden biridir. Özellikle Hafız Esad dönemiyle birlikte Arap milliyetçiliği vurgusunun yanı sıra rejimin meşruiyetini ve toplumun tüm katmanlarında birlikteliği sağlamak için İsrail karşıtlığı resmi söylem olarak sürekli tekrarlanmıştır.¹⁰ Buna ek olarak bazı uzmanların Esad Doktrini olarak nitelendirdiği Arap ülkelerinin uyum içinde hareket ettikleri takdirde İsrail'den daha fazla taviz koparabileceklerine yönelik Hafız Esad'ın politikası Suriye dış politikasını yapım sürecinde etkili ideolojilerden bir tanesi olmuştur.¹¹ Özellikle Hafız Esad dönemiyle birlikte yeni bir kimlik kazanan Suriye dış politikası Arap milliyetçiliği ve İsrail karşıtlığının söylemsel olarak etkin olduğu ve politikaların şekillenmesinde de Büyük Suriye ideali için güvenliği ve çıkarı ön planda tutan realist eğilimlerin hâkim olduğu bir yapıya sahip olmuştur.

Suriye'nin Dış Politikasının Temel Meseleleri

Beşar Esad öncesi Suriye dış politikasının temel meselelerine baktığımızda karşımıza çıkan öncelikli konu İsrail ile yaşanan çatışmalar ve Golan Tepeleri sorunudur. 1967 yılında İsrail'in Golan Tepeleri'ni ve Suriye'nin Kuneytra ilini işgal etmesi sonucu daha da çok gerilen karşılıklı ilişkiler Hafız Esad'ın iktidara gelmesiyle birlikte büyümüş ve Suriye, Arap-İsrail mücadelesinin yılmaz savunucularından ve taraflarından birisi haline gelmiştir. Elbette Suriye'nin İsrail'e karşı olan düşmanlığı sadece 1967'deki işgalden kaynaklanmamaktadır. 1917 yılında yayınlanan Balfour Deklerasyonu'ndaki 'Büyük Suriye' topraklarında Yahudilere bir vatan

⁸ Şatlık Amanov, "Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası", *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, der. Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, Ankara: Platin, 2004, s. 202.

⁹ Kedar, "Asad in Search of Legitimacy : Message and Rhetoric in the Syrian Press under Hafız and Bashar", s. 160- 161.

¹⁰ Sever, "Bağımsızlıktan Bugüne Suriye", s. 209.

¹¹ Amanov, "Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası", s. 204.

oluşturma girişimi Suriye halkı üzerinde büyük bir travma meydana getirmiş ve özellikle 1948'de İsrail'in Filistin topraklarında kurulmasıyla birlikte de Suriyeliler İsrail'i Filistin topraklarından atma misyonunu kendilerine yüklemişlerdir.¹² Bunu takip eden süreç içerisinde Suriye ile İsrail ilişkileri her zaman gergin bir şekilde devam etmiştir. 1973 Ekim Savaşı'nda Suriye, 1967'de kaybettiği toprakların bir kısmını İsrail'den geri almayı başarmış olsa da Golan Tepeleri'nin hala İsrail'de olması sorunun devam etmesinin en önemli göstergelerinden birisi olmuştur. Bağımsızlığından günümüze kadar bakıldığında İsrail'e karşı güç dengesinin korunmasına yönelik bir stratejinin belirlenmesi Suriye'de dış politikanın şekillenmesinde öncelikli unsurlardan birisi haline gelmiştir.¹³ Bu bağlamda Suriye İsrail'e karşı mücadele veren tüm resmi ve gayri resmi yapılanmalarla da dostluk münasebetlerini geliştirmeye çalışmış ve İsrail'in bölgedeki etkinliğinin azaltılması için büyük gayret sarf etmiştir.

Suriye'nin dış politikadaki öncelikli konularından biri de Lübnan ile ilgilidir. Büyük Suriye hayali çerçevesinde Lübnan'ı kendi topraklarında gören Suriye yönetimleri Lübnan'ın iç ve dış siyasetine sürekli olarak müdahil olmaya çalışmış ve özellikle İsrail'e karşı Lübnan üzerinden etkin bir siyaset yürütmüştür. Özellikle 1975 Lübnan iç savaşında Hafız Esad doğrudan müdahil bir tavır sergileyerek Marunilere destek vermiş ve 1982'de İsrail'in Lübnan'ı işgali sonrası bu müdahale derinleşmiş ve süreklilik arz etmiştir.¹⁴ Bununla birlikte 1989 Ekim ayında Suudi Arabistan'da imzalanan Taif Anlaşması ile Lübnan ve Suriye ilişkileri yeni bir döneme girmiştir.¹⁵ Lübnan'ın egemenlik hakkının restorasyonuna yönelik bir girişim olan Taif Anlaşması, Lübnan'ın bölgesel dengeler içinde bir bakıma korunmasını da sağlamaktaydı. Özellikle Suriye ve Lübnan taraflarının ortak coğrafi, tarihi ve kültürel özelliklere sahip olmaları dolayısıyla kardeşlik ilişkilerinin artırılması yönündeki ifadeleri ve aynı zamanda anlaşmanın Suriye ve Lübnan arasında özel bir ilişkinin varlığını tanıması bölgesel dengeler açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.¹⁶

Türkiye ile Suriye arasındaki Hatay Sorunu¹⁷ ve Su meselesi Suriye dış politikası'nın öncelikli başlıklarından bir diğerini oluşturmaktadır. Fransızlar

¹² Van Dam, "The Struggle for Power in Syria", s. 20.

¹³ Amanov, "Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası", s. 206.

¹⁴ Sever, "Bağımsızlıktan Bugüne Suriye", s. 210.

¹⁵ Fida Nasrallah, "Syria after Ta'if: Lebanon and the Lebanese in Syrian Politics", *Contemporary Syria: Liberalization between Cold War and Cold Peace*, ed: Eberhard Kienle, London: British Academic Press, 1994, s. 132.

¹⁶ Ibid, s. 134- 136.

¹⁷ Hatay sorunu ile Suriye'nin görüşlerini ifade eden daha detaylı ve farklı bir bakış açısı için, Bkz. Muhammed Dayfullah ve Muhammed Matiri, "Müşkileta'l-Mevsil ve'l-

tarafından Hatay'ın Türkiye'ye bırakılması ve Dicle ile Fırat nehirlerinin su kaynaklarının eşit paylaşımıyla ilgili talepler nedeniyle iki ülke arasında bir gerginlik yaşanmıştır.¹⁸ Bununla birlikte Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte değişen dünya sisteminde Suriye öncelikli müttefiklerinden olan Sovyetler Birliği'ni kaybettiği için Türkiye ile ilişkilerine de yeni bir boyut getirmiştir. Daha öncesinde Türkiye'ye zarar vermek için bölücü örgütlere ve teröre destek veren Suriye 1990'lı yılların sonlarına doğru bu politikasını değiştirmeye başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle güçlü bir desteği kaybeden Suriye Hatay'a yönelik bazı taleplerini artık geri çekmeye başlamıştır.¹⁹ Nitekim 1998 yılında iki ülke arasında imzalanan Adana Protokolü ile birlikte ilişkiler karşılıklı olarak komşuluk, saygı ve hoşgörü çerçevesinde gelişme süreci içine girmiştir.

Beşar Esad Döneminde Dış Dünya ile İlişkiler Küresel Güçlerle İlişkiler

Beşar Esad Suriye Devlet Başkanı olduğu andan itibaren gerek iç politikada gerek dış politikada bazı önemli adımlar atma gayreti içinde bulunmuştur. Suriye'nin özellikle dış politikada sancılı dönemler yaşadığı ve çok önemli kavşak noktalarında bulunduğu bir dönemde devlet başkanı olan Beşar Esad²⁰ Suriye dış politikasının temel parametreleri çerçevesinde yeni eğilimler ve atılımlar gerçekleştirme sinyalleri vermiştir. Suriye'nin hassas olduğu konularda babası Hafız Esad'ın politikalarına kıyasla kimi zaman çok farklı bir tavır sergilemekte kimi zaman da bir önceki dönemin politikalarını takip eder çizgide bulunmaktadır.

Beşar Esad devlet başkanı olduğu andan itibaren bölgesel ve küresel güçler tarafından yakından takip edilmeye başlanmıştır. Suriye'nin Ortadoğu bölgesindeki kilit rolü düşünüldüğünde Beşar Esad'ın nasıl bir Suriye inşa edeceği sorusu önemli bir boyut kazanmaktadır. Özellikle Beşar Esad'ın görevi devraldıktan sonraki açıklamaları ve açılımları Suriye'nin politik ve ekonomik bir özgürleşmenin eşliğinde olduğu yönündeki ümitleri yükselmişti.²¹ Bu bağlamda Suriye'nin ABD ve diğer büyük küresel güçlerle olan ilişkileri onun politikalarının nasıl bir karaktere sahip olacağı noktasında önemli bir gösterge olacaktır.

İskenderune ve'l-Alâkâtü'l-Arabiyyeti't-Türkiyye", Kuveyt: Şirketü'l-Asriyye, 2003.

¹⁸ Amanov, "Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası", s. 221.

¹⁹ Dayfullah ve Matiri, "Müşkileta'l-Mevsil ve'l-İskenderune ve'l-Alâkâtü'l-Arabiyyeti't-Türkiyye", s. 130.

²⁰ Zisser, "Bashar al- Asad and his Regime- Between Continuity and Change", s. 239.

²¹ Alan George, *Syria : Neither Bread Nor Freedom*, London: Zed Boks, 2003, s. 31.

Başlangıçtan itibaren Beşar Esad'ın ABD ve Avrupa'ya yönelik politikaları daha ılımlı ve açılım sağlayıcı bir formata dönüşmüştür. Özellikle Irak'ın işgali esnasında yardımlar noktasında ABD ile birlikte hareket edilmesi, Suriye'nin Batı ile olan ilişkilerinden yeni bir döneme girmek istediğinin habercisi olmuştur. ABD'ye kafa tutan ve karşı çıkan bir ülke olmaktan ziyade çıkarlar doğrultusunda uyumlu bir politika benimsemeyi öncelik edinen Suriye Devlet Başkanı özellikle 2003 yılındaki Irak savaşı ile birlikte ABD ile daha uyumlu bir hale gelmeye çalışmıştır. Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve Irak'ın işgaliyle Suriye ABD için sözde büyük tehdit gibi görünmüş olsa da pratikte askeri bir müdahaleyi gerektirecek düzeyde bir tehdit unsuru oluşturmamıştır.²² Bununla birlikte ABD özellikle 2006 yılında patlak veren İsrail- Hizbullah savaşında Suriye'nin Hizbullah'ın yanında yer almasından oldukça rahatsız olmuş ve İsrail'e karşı gerek Hizbullah'a ve gerekse Filistinli direniş örgütü Hamas'a destek veren Suriye'yi bu desteğini sonlandırması noktasında tehditkâr bir tavırla çeşitli uyarılarda bulunmuştur.²³ ABD'nin Suriye'ye yönelik İsrail yanlısı uyarılar içeren mesajları sürekli olarak devam etmiş fakat Beşar Esad buna rağmen ABD ile ilişkilerini bir taraftan düşmanlık boyutuna getirmemeye çalışırken diğer taraftan da Hamas ve Hizbullah gibi örgütlere destek vermeye devam etmiştir.

ABD ile olan ilişkilerin yanında Beşar Esad Rusya ile geliştirdiği ilişkilerde de bir denge kurmaya çalışmıştır. Özellikle Hafız Esad dönemi Suriye- Rusya ilişkileri göz önüne alındığında Beşar Esad'ın Rusya'ya yaklaşımının eskinin aksine daha farklı bir yapı içinde olduğu ve küresel anlamda denge sağlayıcı bir unsur olarak Rusya ile ilişkilerin geliştirdiği görülmektedir. Soğuk Savaşın meydana getirdiği kutuplaşmanın zorunluluğu olarak Sovyetler Birliği'nin yanında yer alan Suriye'den ziyade bugün dengeli ve ılımlı bir siyaset gerçekleştirmeye çalışan Suriye'nin Rusya ile ilişkileri meydana getirilmiştir. Rusya'nın da bölgede daha etkin olabilmek adına Suriye'ye uluslararası arenada destekçi olması iki ülke ilişkilerinin gelişmesinde hayati bir öneme sahiptir. Nitekim Lübnan Eski Başbakanı Refik Hariri'ye yönelik gerçekleştirilen suikast ve İsrail- Hizbullah savaşı sonrası uluslararası kamuoyu tarafından suçlanan Suriye'ye ve Beşar Esad'a Rusya'nın verdiği destek iki ülke arasındaki ilişkilerin boyutu için güzel bir örnek teşkil etmektedir.²⁴ Bu açıdan bakıldığında Rusya, şeffaf ve dengeli bir dış politika

²² Eyal Zisser, "Whither Syria?", *Middle East of International Affairs*, 11:1 (March 2007), s. 21.

²³ Nebi Miş, "Suriye 2006", *Ortadoğu Yıllığı 2006*, der. Kemal İnat ve Muhittin Ataman, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2008, s. 285- 289.

²⁴ Nebi Miş, "Suriye 2006", s. 307- 308.

izlemeye gayret eden Beşar Esad için dış politikanın önemli sacayaklarından birini oluşturmaktadır.

Küresel siyaset sahnesinde özellikle son dönemde çok daha etkin bir rol oynamaya başlayan Avrupa Birliği, Beşar Esad'ın ilişkileri kuvvetlendirmeye çalıştığı bir başka güç olmuştur. Suriye'nin Beşar Esad iktidarındaki dış politikasında en temel değişikliklerden birisi Avrupa Birliği'ne önceliğin verilmesi olmuştur.²⁵ Beşar Esad'ın bir konuşması esnasında Avrupa Birliği'nin Ortadoğu yolunun Suriye'den geçtiğini ifade etmesi, bir taraftan Beşar Esad'ın kendisine çizdiği rolü göstermek açısından önemli bir ifade olurken diğer taraftan Avrupa ile ilişkilerin artırılması gerektiğinin bir ifade biçimi olmuştur.²⁶ Buna ek olarak, Avrupa Birliği ve Suriye ilişkileri uzun zamandır her iki tarafın çıkar algılamalarına uygun bir biçimde yürütülmektedir.²⁷ Soğuk Savaş sonrası dönemin mirasının ardından Beşar Esad döneminde Avrupa Birliği ile ilişkiler büyük hız kazanmış ve karşılıklı ilişkilerde önemli mesafeler kat edilmiştir. Son yıllarda Suriye ve AB arasındaki yakınlaşan ilişkiler, ticari ve eğitim alanlarındaki anlaşmalar, Avrupalı devletler tarafından Suriye'ye açılan üniversiteler²⁸ Suriye- Avrupa Birliği yakınlaşmasının ve Suriye'nin Batıya yönelik ılımlı politikalar gerçekleştirdiğinin en önemli göstergelerindendir.

Bölge Devletleriyle İlişkiler

Küresel güçlere yönelik siyasette çeşitli değişimler yaşayan Suriye dış politikası, bölgesel denge içerisinde de önemli bir rol üstlenmeye başlamıştır. Başkanlığının ilk dönemlerinde Beşar Esad'ın özellikle Arap- İsrail mücadelesine ve Lübnan'a yönelik politikalarının nasıl olacağı ve babasından farklı bir resim çizip çizmeyeceği soruları bölgesel dengeler için çok büyük önem taşımıştır. Daha öncede belirtildiği gibi Hafız Esad dönemi dış politika anlayışının temellendiği en önemli unsur Suriye'nin bölgedeki çıkarları idi. Reel politikte attığı adımları çıkar üzerine inşa etmeye çalışan Suriye, Hafız Esad'ın yaklaşık 30 yıl süren yönetimi boyunca aynı devletlerle farklı dönemlerde farklı ilişkiler içine girebilmişti. Bununla birlikte Beşar Esad'ın

²⁵ Raymond Hinnebusch, "Syrian Foreign Policy between Regional Conflict and European Partnership", *The Review of International Affairs*, 3:2 (Winter 2003), s. 203

²⁶ Gürkan Zengin, "Başar Esad'la Röportaj", *CNN Türk*, 6 Nisan 2005, (Röportajın tam metni için, http://heartoforient.blogspot.com/2005_04_01_archive.html).

²⁷ Burak Tangör, "Avrupa Birliği- Suriye İlişkileri (1977- 2002)", *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, der. Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, Ankara: Platin, 2004, s. 433.

²⁸ Suriye'de açılan bu yeni üniversiteler hakkında daha ayrıntılı bilgi almak için, Suriye Yüksek Eğitim Bakanlığı sitesi; <http://www.mhe.gov.sy/new/index.php?page=show&ex=2&dir=docs&ex=2&ser=1&lang=1&cat=565>

oluşturmaya çalıştığı dış politika anlayışı ise Suriye'nin komşularıyla ve bölge devletleriyle olan ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi ve küresel güçlerle de ilişkilerin yeniden yapılandırılmasıydı. Bu bağlamda Beşar Esad'ın göreve hemen gelmesinin ardından yaptığı ilk işlerden birisi bölge devletleri ile çeşitli ticari anlaşmalar gerçekleştirmek ve Batıya yönelik ılımlı bir politika sergilemek olmuştur.

Bununla birlikte Suriye dış politikasının ana konuları Beşar Esad'ın sürekli olarak gündeminde yer almış ve bazı farklılıklar olmakla birlikte özellikle İsrail'e yönelik tutumda çok fazla bir değişim meydana gelmemiştir. Daha önceleri Hafız Esad'ın da İsrail'e karşı sert tutum takınmasıyla birlikte 1991'deki Madrid Konferansı'nda barış görüşmelerine katılması Suriye ile İsrail arasındaki ilişkilerin biraz soğumasını getirmekle beraber iki ülke arasındaki sürtüşme sürekli olarak devam etmektedir. 2006 yılında Güney Lübnan'da bulunan ve Lübnan'ın en önemli siyasi ve askeri gücüne sahip olan Hizbullah örgütü ile İsrail arasında çıkan savaşta Beşar Esad'ın Hizbullah'tan yana sergilemiş olduğu net tavır Beşar Esad'ın İsrail'e yönelik politikasının eskisi gibi devam ettiğini göstermektedir. Hizbullah'a ek olarak Filistin direnişinin en önemli unsuru olan Hamas ile olan yakın ilişkiler ve Hamas'ın üst düzey yetkililerinin Şam'da ikamet edilmesine izin verilmesi Beşar Esad'ın İsrail'e karşı mücadele eden tüm grupları destekleme politikasına sahip Suriye'nin temel özelliğini devam ettirdiğini göstermektedir. Özellikle Suriye için çok önemli bir öneme sahip olan Golan Tepeleri sorunu İsrail-Suriye arasındaki anlaşmazlığın en önemli sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilerin Golan'a yeniden sahip olma istekleri buraya yönelik türlü politikalar gerçekleştirmelerini beraberinde getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında İsrail'e karşı muhalif grupların desteklenmesine devam edilmesi, Filistin davasına Suriye'nin maddi ve manevi destek vermesi ve sahip çıkması ve Golan'a yönelik düşünce ve planları Beşar dönemi İsrail politikalarının Hafız dönemiyle örtüştüğü net bir biçimde görülmektedir. Bunun yanında Suriye'nin İsrail karşıtı grupları ve oluşumları desteklerken bir taraftan da İsrail ile barış masasına oturmaya yönelik bir tavır içinde olması Beşar Esad'ın babasının ayak izlerini takip ettiğinin ve Hafız Esad'ın İsrail konusunda gerçekleştirmeye çalıştıklarının aynısını yapmaya istekli olduğunun bir delili olmuştur.²⁹ İsrail, Hafız Esad döneminde olduğu gibi Beşar Esad döneminde de baş düşman olma özelliğini devam ettirirken bir taraftan da barışı istemesi halinde Suriye'nin buna razı olacağı konumunu da devam ettirmektedir.

Suriye'nin tarihsel olarak diğer önemli bir konusu olan Lübnan meselesi de Beşar Esad döneminin önemli politika merkezlerinden birisini

²⁹ Zisser, "Whither Syria?", s. 21-22.

oluşturmuştur. 2005 yılında Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'nin Beyrut'ta bir suikast sonucu öldürülmesi Suriye'nin Lübnan'a yönelik politikalarında önemli gelişmelere yol açmıştır. Suriye'nin Lübnan'ın iç işlerine karışmasına ve Lübnan'da Suriye askerinin bulunmasına muhalif olan Refik Hariri'nin uğradığı suikasttan Suriye yönetimi sorumlu tutulmuş ve BM bünyesinde de Hariri cinayetini araştırmak üzere bir komisyon kurulmuştur. Bu olay sonrası Beşar Esad, Suriye'nin suikastla ne hükümet ne de birey düzeyinde hiçbir ilgisinin olmadığını açıklasa da, suikast soruşturma süreci başta Beşar Esad olmak üzere Suriyeli yöneticilerin sıkıntılı bir dönem yaşamalarına neden olmuştur.³⁰ Komisyon raporlarında Suriye'nin bu olaya müdahil gözükmesi Beşar Esad'ın başını oldukça ağrıtmış ve Beşar'ın uluslararası kamuoyunun baskısına maruz kalmasına neden olmuştur. Ve nitekim tüm bu baskılar sonucunda Suriye Lübnan'daki askeri varlığını geri çekerek yıllardır devam eden Lübnan politikasında çok ciddi bir kırılma noktası meydana getirmiştir. Hariri Suikastının Beşar Esad'a sıkıntılı günler yaşatmasıyla birlikte, suikastın soruşturması esnasında Devlet Başkanı Esad'ın izlemiş olduğu politika uluslararası kamuoyunun takdirini kazanmış ve Suriye'yi onlar gözünde daha gelecek vaat eden bir ülke konumuna getirmiştir. Yakın dönemde Suriye'nin başkenti Şam'da Lübnan Büyükelçiliğinin açılmasıyla birlikte Suriye Lübnan'a her daim müdahil olacak bir devlet statüsünden Lübnan'ı bağımsız ve özgür bir devlet olarak tanımaya yönelik önemli bir adımı da gerçekleştirmiştir.

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad Ortadoğu bölgesinin iki önemli gücü olan Türkiye ve İran'la da çok sıkı ilişkiler kurmaya gayret etmiş ve özellikle İsrail'e karşı İran kozunu sürekli olarak kullanmıştır. Irak-İran Savaşı esnasında Suriye, birçok Arap devletiyle karşı karşıya gelmeyi göze alarak İran'ı desteklemiştir. Suriye ve İran arasındaki ilişkilerin yakınlığı bugünde hala devam etmekte ve iki ülke özellikle İsrail sorununa karşı birlikte politikalar gerçekleştirmektedir. Direniş örgütlerinin Şam'daki varlığı göz önüne alındığında Suriye- İran ittifakının daha da anlam kazandığı açık bir biçimde görülmektedir. ABD, İsrail ve diğer Batılı devletlerin İran'a yönelik nükleer enerji eksenli çıkışlarında Suriye, İran'ı desteklemiş ve Ortadoğu'nun güvenli bir hale gelmesi için işe İsrail'in silahsızlandırılmasından başlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte Suriye- İran yakınlaşmasından rahatsız olan bölgenin önemli güçleri Mısır ve Suudi Arabistan da Suriye'yi İran'dan uzaklaştırmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Geçen aylarda Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da Suudi Kralı Abdullah, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, Kuveyt Emiri Şeyh Sabah Ahmed el- Sabah ve Beşar Esad'ın katılımıyla bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede Suud ve Mısır

³⁰ Nebi Miş, "Suriye 2005", *Ortadoğu Yılığ 2005*, der. Kemal İnat ve Muhittin Ataman, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006, s. 232.

liderleri Beşar Esad'dan İran ile olan ilişkilerini azaltması gerektiğini talep etseler de Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad bu konuda geri adım atmayacağını sinyallerini vermiştir.³¹ Direniş örgütlerinin Şam'daki varlığı ve Şam'ın Şii müslümanlar için önemli bir merkez olduğu göz önüne alındığı takdirde İran'ın Suriye'den vazgeçmesinin; bölgesel çatışmalar ve güç dengeleri göz önüne alındığında ise Suriye'nin İran'dan vazgeçmesi çok kolay gözükmemektedir.

Suriye- Türkiye ilişkilerine bakıldığında ise AK Parti Hükümeti'nin dış politikada yeni bir anlayış benimsemesi ve 'komşularla sıfır problem' yaklaşımı bu iki ülkeyi önemli bir müttefik konumuna getirmiştir. Karşılıklı yapılan resmi ziyaretler bu iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da kuvvetlenmesine vesile olmuştur. Suriye ile Türkiye arasında geçmişte sürekli sorun olan Hatay meselesi ve Su sorunu gelişen ilişkiler bağlamında ikinci plana atılmıştır. Beşar Esad'ın Türkiye'yi öncü bir ülke sayması, geçmiş sorunların bir an önce unutulup sorunsuz bir şekilde ilişkilerin devam ettirilmesi yönünde olmuştur. Türkiye'nin son dönemlerde İsrail ve Suriye arasındaki barış görüşmelerine arabuluculuk etmesi Suriye tarafından büyük memnuniyetle karşılanmıştır. İki devlet arasındaki karşılıklı ilişkilere bakıldığında geçmişin sorunlu devirlerini tamamen kapamış ve Türkiye'nin önderliğini kabul etmeye hazır bir Suriye imajı ile karşılaşılmaktadır. 1998 Adana Protokolü ile birlikte karşılıklı saygı ve komşuluk ilişkileri çerçevesinde gelişmeye başlayan Suriye- Türkiye ilişkileri her iki tarafın da karşılıklı adımları sonucu bugün koparılamayacak bir bağ halini almaya başlamıştır.

Beşar Esad Döneminde İç ve Dış Politika İlişkisi

Beşar Esad iktidara geldiği andan itibaren sadece dış politikada değil Suriye'nin iç dinamiklerinde de önemli ikilemler ve kırılmalar ile yüzleşmek zorunda kalmıştı. Özellikle Hafız Esad döneminden kalma ekibin hala merkezde olduğu bir siyasi yapıda Beşar Esad'ın meşruiyetini geniş kitlelerin desteğiyle nasıl sağlayacağı önemli bir soruydu.³² Yaşlı ve etkin bir kadronun Beşar Esad gibi genç ve yeni açılımlar ve reformların sinyallerini veren birisi için ne kadar uyumlu bir siyaset izleyecekleri en fazla tartışılan konulardan birisi olmuştu. Çünkü Hafız Esad döneminden kalma bu eski kadro zeki ve karizmatik kimselerden oluşmaktaydı. Bu nedenle halk üzerinde ciddi bir etkinliğe sahip bu kimseler köklü değişimlere karşı durarak amaçlarının devam etmesi yönünde bir tavır sergilemekteydiler.³³ Suriye'de dış politika yapım

³¹ "Umûr Âlika Verai'l İbtisamât: el Kimme es Suudiyye Len Tekta' er Ribat beyne Suriye ve İran", *el Muşahid es Siyasi*, 679, 22- 28 Mart 2009, s. 22.

³² George, "Syria : Neither Bread Nor Freedom", s. 161.

³³ *Ibid*, s. 161.

sürecini etkileyen iç politikaya dair unsurların eski dönemlerden kalıntılar taşıması Beşar Esad'ın radikal değişimler yapmasının önünde en büyük engeldir. Suriye içinde uzun yıllardır devam eden azınlıkların vermiş olduğu iktidarı elde tutmaya dair güç mücadelesi ve rejimin Hafız Esad döneminin kalıntılarını koruyor olması Beşar Esad'ın köklü değişimler yapamamasının önemli etkilerindedir.

Suriye, Beşar Esad'ın göreve gelmesiyle birlikte şüphesiz yeni bir döneme girmiştir. Özellikle Devlet Başkanı'nın göreve geldiği ilk dönemlerde reform ve demokratikleşme yönünde yapmış olduğu vurgular ve almış olduğu kararlar sadece Suriyelilerin kendilerini değil aynı zamanda uluslararası toplumu da oldukça ümitlendirmişti. Babasından miras alınan iktidar kadrosunda köklü olmamakla birlikte çeşitli değişiklikler yapmayı başaran Beşar Esad'ın bu siyaseti Suriye'nin geleceğine dair ümitlerin en önemli kaynaklarından biri olmuştu.³⁴ Bunu takip eden süreçte bazı siyasi suçluların serbest bırakılması, internet ve cep telefonunun yaygınlaştırılması, istihbaratın etkisinde kısmi bir azalmanın olması ve sivil toplumun eskiye nazaran daha aktif bir konuma gelmiş olması Suriye'deki bazı iç dinamiklerin değişmekte olduğunu göstermekteydi.

İç politikada atılan adımlar aynı zamanda dış politikayı da belirleyen ana unsurlardandı. Beşar Esad içeride çizmiş olduğu ılımlı ve şeffaf görüntüyü dış politikada da oluşturmaya çalışarak küresel ve bölgesel dengeler dâhilinde nitelikli bir politika izlemeye çalışıyordu. Şüphesiz gerek iç politikada gerekse dış politikada Beşar Esad'ın karşılaştığı en güç durum hala Hafız Esad'ın gölgesinin ortada dolaşıyor olmasıydı. Beşar Esad özellikle iktidara gelişinin ilk beş yılında hem Suriye'de hem de Ortadoğu bölgesinde babasının sahip olduğu etkin karizmayı kazanamamış olmasının zorluklarıyla karşılaştı.³⁵ Çünkü Beşar Esad'ın içeride ve dışarıda gerçekleştirdiği politikaların tamamı babası ile kıyaslanmaktaydı. Bununla birlikte özellikle 2005 sonrasında Beşar Esad çok daha etkin ve aktif politika stratejisi yürütmesiyle şu anda Ortadoğu'nun en önemli ve etkin figürlerinden birisi olmayı başarmıştır.

Beşar Esad'ın dış politikada benimsediği algılara bakıldığında ise Hafız Esad döneminden bazı farklılıkların olduğu dikkatleri çekmektedir. Hafız Esad döneminin dış politika algısını belirleyen en önemli şey şüphesiz Arap Milliyetçiliğiydi. Bölgede etkin bir role sahip olmak, Büyük Suriye'yi inşa etmek ve Arapları bir çatı altında toplamak Hafız Esad'ın en büyük hedeflerindendi. Bununla birlikte Beşar Esad başta Arap Milliyetçiliği olmak üzere babasının diğer hayallerinin birçoğundan da vazgeçmiş bir durumda

³⁴ Aras ve Toktaş, "Güvenlik ve Demokrasi Sarmalında Suriye ve Afganistan", s. 42.

³⁵ Eyal Zisser, "Bashar Al-Assad: In or Out of the New World Order?", *The Washington Quarterly*, 28:3 (Summer 2005), s. 115.

gözükmektedir. Bununla birlikte Suriye rejiminde karar alma mekanizmasının Hafız Esad'ın başkanlığı altında merkezileştiğini unutmamak gerekmektedir.³⁶ Bu nedendir ki Beşar Esad'ın, babasının bazı düşüncelerinden vazgeçmiş olması O'nun babasından devraldığı mirası tamamıyla reddettiği yönünde düşünülmemeli ve Suriye'de Beşar Esad'ın babasıyla benzer şekilde merkezde olduğu bir yönetimin devam ettiği görülmelidir.

Bu dönemde özellikle Arap devletleriyle olan ilişkilere bakıldığında Suriye diğer Arap devletlerini bir çatı altında toplamaktan ziyade onlarla işbirliğini geliştirme gayreti içindedir. Ticari ve siyasi ilişkilerin artırılması yönünde çeşitli anlaşmalar imzalanmış, iyi dilek temennileri sıklıkla dile getirilmiş ve ulusal çıkarları maksimize edecek bir anlayış benimsenmiştir. İsrail'in son dönemlerdeki saldırgan tavrına karşı da Suriye Arap devletlerinin organize olması ve İsrail'e karşı tepki vermesi noktasında da önemli gayretler içinde bulunmuştur.

Bunun yanında daha demokratik ve şeffaf bir yönetim inşa etme görüntüsü veren Beşar Esad bu konuda babasından farklı gözükse de iç politikada radikal değişimler gerçekleştirilmemiştir. Özellikle İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) başta olmak üzere Suriye içindeki İslami hareketlere yönelik sert tavır Suriye'de hala birçok şeyin rejim için tehlike olarak görüldüğünün en büyük göstergesidir. Hamas ve Hizbullah gibi direniş örgütlerine açıktan destek veren, bu örgütlerin önemli liderlerinin Şam'da ikamet etmesine izin veren Suriye yönetimi kendi iç dinamiklerinin meydana getirdiği her türlü İslami harekete karşı çıkmakta ve ağır yaptırımlar uygulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında dış güvenlik ve İsrail'e karşı denge unsuru olması için Hamas ve Hizbullah gibi örgütler desteklenirken, Suriye içindeki oluşumlara sert müdahalelerde bulunulması da Suriye'de daha her şeyin tam olarak değişmediğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Beşar Esad'ın 2000 yılında babasının ölümü ardından iktidara gelmesiyle birlikte hem dünyada hem Ortadoğu bölgesinde hem de Suriye içinde çok önemli gelişmeler meydana geldi. 11 Eylül saldırılarından, ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgaline, İsrail'in Hizbullah ve Hamas'la yaptığı savaşlara kadar tüm bu olaylar Beşar Esad'ın en az babasınınki kadar zor günlerde başkanlık yaptığının bir göstergesiydi. Çeşitli kırılmalarla, yol kavşaklarıyla ve önemli çatışmalarla yüzleşmek zorunda kalan Beşar Esad sorunları aşmada dengeli ve şeffaf bir politika izleme gayreti içinde olmuştur. Hafız Esad gibi özellikle Ortadoğu siyasetinin 30 yılına damgasını vurmuş önemli bir liderin

³⁶ Shmuel Bar, "Bashar's Syria: The Regime and its Strategic Worldview", *Comperative Strategy*, 25 (2006), s. 354.

ardından görevi devralmanın zorluklarını yaşamakla birlikte izlemiş olduğu stratejiler sayesinde Beşar Esad bölgenin en önemli ve etkin figürlerinden biri olmayı başarabilmiştir.

Görevi devraldığı andan itibaren sürekli olarak kafaları kurcalayan soru Suriye'nin yeni dönemde nasıl bir konumda yer alacağıydı. Bunun farkında olan Beşar Esad, göreve geldiği andan itibaren yaptığı ılımlı ve reform yanlısı açıklamaları ile önemli bir mesafe kat etmeyi başarmıştır. Özellikle dış politikada attığı adımlar ve izlediği siyasetle çok daha etkin bir konuma gelmiştir. Küresel ve bölgesel güçlerle ilişkileri Beşar Esad'ın yeni bir Suriye inşa etme isteği içinde olduğunu göstermekteydi. Bununla birlikte Beşar Esad'ın tüm reformist açılımlarına rağmen Hafız Esad'ın hem düşünce hem de kadro anlamında mirasını önemli ölçüde taşıyor olması Suriye'de sorunlu olan her şeyin değiştirilmeyeceğinin göstergesiydi. Dış politikada önemli açılımların gerçekleşmesi ve içeride çeşitli reformların yapılmasının yanında Suriye'de hala bazı şeylerin rejime tehdit olarak algılanmaya devam etmesi eskisi kadar olmasa da baskıcı ve takip eden bir iktidarın varlığını devam ettirmektedir. Bu noktada Beşar Esad Suriye için çok önemli değişimlere imza atmış olmakla beraber geleneksel yapıdan sıyrılmadığı için birçok önemli konuda babasının ayak izlerini takip etmektedir.

Kaynakça

Aras, Bülent ve Şule Toktaş, *Güvenlik ve Demokrasi Sarmalında Suriye ve Afganistan*, Ankara: SETA, 2008.

Amanov, Şatlık, "Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası", *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, der. Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, Ankara: Platin, 2004.

Bar, Shmuel, "Bashar's Syria: The Regime and its Strategic Worldview", *Comperative Strategy*, 25 (2006), s.353- 445.

Dam, Nikolaos Van, *The Struggle for Power in Syria*, London: I. B. Tauris, 1996.

Dayfullah, Muhammed ve Muhammed Matiri, *Müşkileta'l-Mevsil ve'l-İskenderume ve'l-Alâkâtü'l-Arabiyyeti't-Türkiyye*, Kuveyt: Şeriketü'l-Asriyye, 2003.

George, Alan, *Syria : Neither Bread Nor Freedom*, London: Zed Books, 2003.

Hani, Abdullah Fikri, *Suriyye beyne'd-Dimukratiyye ve'l-Hükmi'l-Ferdi : (aşere senevat fi'l-emaneti'l-amme li-riaseti'l-cumhuriyye 1948-1958)*, Beyrut: Dârü'n-Nefais, 2004.

Hinnebusch, Raymond, "Syrian Foreign Policy between Regional Conflict and European Partnership", *The Review of International Affairs*, 3:2 (2003), s. 190-208.

Kedar, Mordechai, *Asad in Search of Legitimacy : Message and Rhetoric in the Syrian Press under Hafız and Bashar*, Brighton: Sussex Academic Press, 2005.

Miş, Nebi, "Suriye 2005", *Ortadoğu Yıllığı 2005*, der. Kemal İnat ve Muhittin Ataman, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

Miş, Nebi, "Suriye 2006", *Ortadoğu Yıllığı 2006*, der. Kemal İnat ve Muhittin Ataman, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2008.

Nasrallah, Fida, "Syria after Ta'if: Lebanon and the Lebanese in Syrian Politics", *Contemporary Syria: Liberalization between Cold War and Cold Peace*, ed: Eberhard Kienle, London: British Academic Press, 1994.

Sever, Ayşegül, “Bağımsızlıktan Bugüne Suriye”, *Değişen Toplumlar Değişmeyen Siyaset. Ortadoğu*, der. Fulya Atacan, İstanbul: Bağlam, 2004.

Tangör, Burak, “Avrupa Birliği- Suriye İlişkileri (1977- 2002)”, *Ortadoğu Siyasetinde Suriye*, der. Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin, Ankara: Platin, 2004.

Zisser, Eyal, “Bashar al-Asad and his Regime- Between Continuity and Change”, *Orient*, 45:2, s. 239-256.

Zisser, Eyal, “Whither Syria?”, *Middle East of International Affairs*, 11:1 (2007), ss. 20-23.

Zisser, Eyal, “Bashar Al-Assad: In or Out of the New World Order?”, *The Washington Quarterly*, 28:3 (2005), ss. 115-131.

Gazete, Dergi ve İnternet Adresleri

Zengin, Gürkan, Başer Esad’la Röportaj, CNN Türk, 6 Nisan 2005, (Röportajın tam metni için, http://heartoforient.blogspot.com/2005_04_01_archive.html).

Suriye Yüksek Eğitim Bakanlığı,

<http://www.mhe.gov.sy/new/index.php?page=show&ex=2&dir=docs&ex=2&ser=1&lang=1&cat=565>.

“Umûr Âlika Verai’l İbtisamât: el Kimme es Suudiyye Len Tekta’ er Ribat beyne Suriye ve İran”, *el Muşahid es Siyasi*, N. 679, (22- 28 Mart 2009), s. 22-24.